

Bloomsbury
szerelmesei
VIRGINIA
és az új idők

STEFANIE H. MARTIN

Bloomsbury
szerelmesei

VIRGINIA
és az új idők

KOSSUTH KIADÓ

A kiadás alapja:
Stefanie H. Martin: *Die Liebenden von Bloomsbury –
Virginia und die neue Zeit*
Aufbau Taschenbuch, 2022

FORDÍTOTTA
Balogh-Auer Zita

BORÍTÓTERV
www.buerosned.de

ISBN 978-963-544-926-2

Minden jog fenntartva

© Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin 2022

© Kossuth Kiadó 2023

© Hungarian translation Balogh-Auer Zita 2023

Borítókép © Cultiris Kulturális Képgyűjtemény

*„Kitalálni egy jó életet valószínűleg
ugyanolyan nehéz, mint megélni azt.”*

LYTTON STRACHEY, 1919

A szavak hatalma

A sötét napok nyitnak teret a világosságnak.

Anyjának e szavaira Virginia akkor is pontosan emlékezett, amikor minden más vele kapcsolatos dologra mintha már fátyol borult volna. A szalonban függő portré egy csodaszép nőt ábrázolt, akit Virginia sehogy sem tudott összekötni a fátyol mögött rejtőző alakkal.

Már kilenc év telt el azóta, hogy anyja örökre eltűnt, de a világosság, melyről beszélt, továbbra sem jelent meg. A Hyde Park Gate-en álló ház szobáira Stella két évvel későbbi halála után csak még nagyobb sötétség borult. Stella, Virginia nővére legalább némi fényt csempészett az életükbe, mert maga is olyan volt, mint egy anya. Most pedig apja is hamarosan követni fogja a két családtagot.

Ha félre tudná húzni a fátylat, gondolta Virginia gyakran, ha csak még egy tiszta pillantást vethetne anyjára, lelke megtelne fénnel. De minél inkább próbálkozott, hogy félrelebbentse a leplet, annál sűrűbbé vált annak szövete, Virginia pedig úgy érezte, egyre inkább szem elől téveszti a jelent.

Azt remélte, talán léteznek varázserejű szavak, melyek csodát tehetnek, melyek hatására felnyílhat a szeme, s megláthatja a korábban történetek és az eljövendő dolgok igazságát, lett légyen az bármi is.

I. fejezet

London, 1903. december 31.

Már napok óta nem világosodott ki úgy igazán. A felhők olyan alacsonyan lógtak a házak felett, hogy Virginia néha úgy érezte, ha kihajolna az ablakon, meg tudná érinteni őket. A kis lámpa szüntelenül égett az íróasztalán. Virginia már majdnem egy hete nem járt kint. Beletemetkezett bátyja kopott Aiszkhülosz-kötetébe, és a görög költő ragyogó, képekben gazdag sorainak fordításával foglalatосkodott, hogy elűzze a sötétséget, mely elárasztotta a Stephen család otthonát. Ez azonban csak részben sikerült, mert koncentrált magányát folyton megzavarták a látogatók, akik még egyszer utoljára látni szerették volna édesapját, és akik emlékeztek, mi lenne a haldokló Leslie Stephen lányának valódi feladata: hogy vele töltse utolsó óráit. Virginia azonban nem bírta elviselni a halál újbóli közelségét.

Éppen ezért is örült a kirándulásnak, melyet nővére, Vanessa aznap délutánra tervezett. Testvére még csak meg sem mondta, hova szeretne menni, de Virginiának mind-egy is volt. Már maga a tény, hogy kettesben tölthet vele pár órát, fényt csempészett napjába.

Vanessa rendelt egy bérkocsit.

– Kérem, vigyen minket Bloomsburybe! – kiáltotta a morgorva tekintetű kocsisnak. Szerencsére a kocsi zárt volt, így védelmet nyújtott a jeges eső ellen.

– Bloomsburybe? – kérdezte Virginia, és beszállt Vanessa mellé a kocsiba. – Miért oda?

– Szeretném megnézni a környéket. Állítólag nagyon olcsók ott a házak.

Tehát erről van szó. Mióta csak megállapították az orvosok, hogy apjuk gyomorfekélyt kapott, és halála elkerülhetetlenné vált, Vanessa folyton arról beszélt, hogy el akarja adni a Hyde Park Gate-en található hatalmas szülői házat. Virginia nem engedte meg magának, hogy gondolatai a jövőbe kalandozzanak, mintha ez azt jelentené, hogy ajtót nyit a halálnak, és arra invitálja, hogy megszokott élete utolsó darabkáját is magával ragadja.

A kocsi közvetlenül a Slade School of Fine Artnak, a londoni egyetem művészeti karának épülete előtt állt meg. Időközben elállt az eső, és mintha itt-ott megpróbált volna áthatolni egy-egy fénysugár a felhők között.

A Slade épületébe vele egykorú ifjú hölgyek léptek be nevetgélve, hónuk alatt mappákat és festőállványokat cipeltek. Két férfi is csatlakozott a csoporthoz, hasonló felszereléssel, lezser öltözetben. A fiatalok lazán üdvözölték egymást, és együtt tűntek el a művészeti iskola kapujában. Virginia Vanessától tudta, hogy a Slade-en együtt tanulhatnak a nők és a férfiak – ez volt az egyetlen ilyen intézmény Angliában.

– Ha a Slade-en lehet, másutt miért nem? Ha nem Cambridge-ben, akkor legalább itt Londonban! – mondta Virginia, és felnézett az épület ablakaira, melyek, annak ellenére, hogy már délután volt, fényesen ragyogtak.

– Akkor már miért ne lehetne így Cambridge-ben is? – kérdezte Vanessa.

Virginia összeszorította ajkait.

– Cambridge-ben ott van a Girton és a Newnham – válaszolta. Mindkettő tisztán női college volt, ám a hallgatók tudományos fokozatot nem szerezhettek. – Én úgy gondolom, ebben nem lenne szabad különbséget tenni nők és férfiak között, ha már a nők is alkalmasak arra, hogy tanuljanak.

Vanessa halványan elmosolyodott.

– Ezt ne nagyon hangoztasd, mert a végén még örültnek néznek.

– Bele is lehet örülni abba, ha az ember tanulni akar, és nem engedik. Ha mindig magányosan kell ücsörögni a szobában a könyveivel – mondta Virginia. – Nektek, művészeknek könnyebb. Te akár a Royal Academy is tanulhatsz.

Vanessa ösztöndíjat kapott, hogy tanulhasson, ezért Virginia csodálta, de egyben irigyelte is.

– Azt sem tudom, mikor jártam ott legutóbb – válaszolta Vanessa. – Egyfolytában a háztartási könyvekkel kell vesződnöm, míg te olvasol.

Virginia szíve szerint ellentmondott volna, felhozva, hogy Vanessa hamarosan folytathatja tanulmányait, neki viszont soha nem lesz lehetősége egyetemre járni, mint ahogy iskolába sem járhatott. Ez a privilégium mindvégig fivéreiké maradt. De Virginia nővére kimerültnek tűnt, így nem szeretett volna versenyre kelni vele abban, melyikük is húzta a rövidebbet.

Féltestvérük, Stella halála után számolási nehézségei ellenére Vanessának kellett átvenni a családi pénztárkönyv ve-

zetését, ahogy a többi háztartási kötelezettséget is, melyeket anyjuk halála után Stella vállalt magára. Márpedig munkában nem volt hiány. Meg kellett szervezni a jó néhány fős személyzet munkáját, vendégeket kellett fogadni, és persze apjuk ápolását is meg kellett oldani. Ehhez jöttek még a gyűlöletes bálok, melyekre mostohatestvérük, George a társasági szokásoknak megfelelően mindig elvitte őt és Virginiát. Apjuk súlyos betegsége miatt legalább ezek az alkalmak megritkultak. Megfordultak, és elindultak a Tottenham Court Road irányába. Ebben az órában Bloomsbury e részén csak úgy pezsgett az élet. Az úton kocsik és lovas fogatok zörögtek végig, a küldöncök úgy verekedték keresztül magukat a járókelők tömegén, mintha az életük függene attól, ellátják-e feladatukat, időnként pedig egy-egy automobil is keresztülhajtott a pocsolyákon.

Virginia bámulta a negyed többemeletes házait, melyek sokkal egyszerűbbnek és szegényesebbnek tűntek, mint a kensingtoni villák.

– Miért akarsz pont Bloomsburybe költözni? Szörnyen rongyosan néz ki itt minden!

– Nekem tetszik – válaszolta Vanessa, és tekintete végigsiklott egy kétemeletes téглаépületen, melyet mintha úgy szorítottak volna be a két szomszédos épület közé. Az ablakban egy tábla lógott: *kiadó*.

– Valószínűleg túl kicsi lenne – mondta, de azért előhúzta a jegyzetfüzetét, hogy feljegyezze a címet.

– Maradhatnánk Kensingtonban is – mondta Virginia.
– Sokkal bájosabb. Ráadásul itt senkit nem ismerünk.

– Pontosan! – válaszolta Vanessa.

Dél felé fordultak, és a Bedford Square felé vették az irányt.

– Azt hiszem – bökött Virginia észrevétlenül néhány ifjoncra, akik dohányozva ácsorogtak egy utcasarkon, és lopva mustrálták őket –, nem is tetszenek az itteni emberek.

– Micsoda sznob vagy! – ingatta a fejét Vanessa. – Sok művész lakik erre. Lehet, hogy nem olyan *à la mode*, mint Kensington, viszont... – Jelentőségteljesen elhallgatott.

– Viszont milyen?

Vanessa mélyen belélegezte a hideg levegőt.

– Szabadabban lehet lélegezni, nem gondolod?

Póbaként Virginia is mély levegőt vett.

– Nem. – Egy nyitott ablakra mutatott a fejük felett. –
Avas olajszag van.

Vanessa hosszú idő után most nevetett fel először.

– Te aztán makacs vagy!

– Mint egy kecskebak.

A két nővér gyakran szólította egymást gyerekkori becenevén. Virginia kecskegida vagy kecskebak volt, Vanessa pedig delfin.

– Gyere, bakocskám, ne légy olyan mogorva!

Egy háromszintes házra mutatott, melynek magas ablakai voltak, a tetőgerinc alatti részt pedig fehér díszek ékesítették.

– Nézd csak, ez aztán csinos! És szintén kiadó. – Már fel is írta a jegyzetfüzetbe, majd magával vonszolta Virginiát anélkül, hogy megvárta volna a választát.

– George soha nem költözne Bloomsburybe – mondta Virginia, és kihúzta karját Vanessáéból. – Spórold meg a fáradságot, hogy kapcsolatba lépsz ezekkel az emberekkel – mutatott Vanessa jegyzetfüzetére.

– Nem hát, persze hogy nem költözne ide – válaszolta Vanessa, és elmosolyodott.

Virginia megtorpant.

– Ez azt jelenti, hogy...

Vanessa egy pillantást vetett a háta mögé, mintha attól tartana, hogy mostohatestvérük hirtelen felbukkan a semmiből, hogy kihallgassa beszélgetésüket. – Nem akarok többé egy fedél alatt élni George-dzsal. Geraldal sem, de George-dzsal semmiképp. – Jelentőségteljes pillantást vetett Virginiára.

Virginia kitért a tekintete elől.

– Fázom – mondta. – Menjünk tovább.

Megérkeztek a Gordon Square-re, a Slade School közvetlen közelében, ahonnan útnak indultak. A háromszintes lakóházakkal körülvett tágas tér közepén kis park terült el. Itt kicsivel nagyobb volt a csend, mint a zsúfolt utcákon. A házak is barátságosabbnak tűntek, mint azok, amelyeket korábban láttak. Körbejárták a teret, de nem találták jelét annak, hogy bármelyik ház is kiadó vagy eladó lenne.

– Itt el tudnám képzelni az életet – ismerte be Virginia kelleetlenül. – Egy ház, mely csak az enyém, a tiéd, Adriané és Thobyé. A Duckworth fivérek nélkül. – Virginia mosolygott. – Ezt igazán megéri megfontolni.

– Mennyeien hangzik! – Vanessa szemében megvillant a kitisztuló égbolt tükörképe.

Virginia egy pillanatra úgy érezte, mintha kinyílt volna egy láthatatlan ajtó, és most langyos, tengeri levegő söpörne végig az utcákon. Minden bizsonnyal érzécsalódás volt, mégis előntötte a lelkesedés.

– Neked lesz saját műtermed, nekem pedig saját dolgozószobám! – kiáltotta. – Regényeket fogok írni, te pedig festeni fogsz, a képeidet kiállítják, és senkinek nem kell

többé teát szervíroznunk, és semmitmondó beszélgetéseket folytatnunk.

– Na látod! – válaszolta Vanessa. – Pontosan erre gondoltam. Kensingtonban mindez lehetetlen lenne.

– Valószínűleg igazad van. – Virginia ismét mélyet lélegzett, de ezúttal a nedves kövek és az eső illatába gyenge vizeletszag keveredett.

Éppen szóra nyitotta volna a száját, hogy talán mégsem feltétlenül Bloomsburybe kellene költözni, mikor Vanessa így szólt:

– Szemmel tartjuk a terepet! – Azzal feljegyezte, hogy *Gordon Square*, vastag felkiáltójelet biggyesztett mögé, és a kabátja zsebébe csúsztatta a jegyzetfüzetet. – De egyelőre apa még él – tette hozzá, és felemelte a karját, hogy leintsen egy bérkocsit.

– Úgy hangzik, mintha alig várnád, hogy meghaljon.

Mindössze Vanessa felvont szemöldöke árulta el Virginiának, hogy testvére egyáltalán hallotta őt.

London, Hyde Park Gate, 1904. február 23.

– Az Úr irgalmazzon a lelkének, és emelje magához végtelen jószágában!

Jól ismert hang törte meg a Hyde Park Gate-i ház csendjét. Néhány pillanat múlva elhúzták a szalonba vezető tolóajtót, és gyászfátyolba öltözve belépett unokanővérük, Rosamond, kreppgallérral és krinolinban. Szorosan követte őt

testvére, Dorothea, aki egyszerű, magas nyakú fekete ruhát viselt, haját pedig szoros, fekete főkötő fedte.

– Így lesz, kedvesem, így lesz! – szavalta Dorothea, tekintete pedig a kandalló tűzéről az asztalon fellelhető teasüteményekre siklott. Csak ezt követően fordult Virginia és a két fivér, Adrian és Thoby felé, akik a kandalló előtt sorakoztak, mintha csak így dacolhatnának unokatestvéreik részvétnyilvánításaival. Csak George, aki egy karosszékben ült a félhomályban, emelkedett fel, hogy üdvözölje az elhunyt unokahúgait. Mikor megszólalt az ajtócsengő, Vanessa szinte kimenekült a szalonból, hogy elrejtőzzön a szomszédok és rokonok szüntelen áradata elől, mely Leslie Stephen tegnap délelőtti halála óta elárasztotta a Hyde Park Gate 22.-t.

– Dorothea, Rosamond, köszönöm nektek, hogy eljöttetek – mondta George, és meghajolt. Rosamond viszont azonnal Virginiához vitorlázott kitárt karjaival.

– Szegény madárkám! – kiáltotta. – Már megint egy ilyen szörnyű veszteség! Először anyátok, aztán Stella, most pedig... – Hirtelen felzokogott.

Virginia, aki Rosamond melle és a szék karfája közé szorult, behunyta szemét és visszatartotta lélegzetét, hogy ne kelljen belélegeznie az unokanővére gyászruhájából áradó naftalinszagot. Az ölelés szerencsére mindössze néhány másodpercig tartott, majd Dorothea vöröslő arca ismét testvéréé mellett tűnt fel.

– Remélem, felvette az utolsó kenetet!

Szigorúan pillantott Virginiára, mintha az ő feladata lett volna agnosztikus apját visszatéríteni a helyes útra. A szigorúan vallásos unokatestvérek között Leslie Stephen egyháztól való eltávolodása régóta gyakori téma volt. Mióta Virgi-

nia csak az eszét tudta, az unokanővérek azon buzgólkodtak, hogy Vanessát, Thobyt, Adriant és őt visszatereljék a valláshoz. Nem jártak sikerrel.

– Gondolom, szeretnétek őt még egyszer látni – mondta George.

Rosamond a szája elé kapta a kezét, Dorothea pedig megragadta zsebkendőjét, hogy megtapogassa vele a szeme sarkát. Mindketten bólítottak. Hangos sóhajtozás és jajveszékelés közepette engedték, hogy George és Thoby kivezesse őket a szobából.

Virginia és két évvel fiatalabb öccse, Adrian a szalomban maradt. Adrian némán, mozdulatlanul bámulta a tüzet, és úgy tűnt, alig vesz tudomást a körülötte zajló eseményekről.

– Alig várták ezt a napot, hogy itt páváskodhassanak a gyászruhájukban – törte meg a csendet Virginia. Mint az undorító bogarak, melyek ellepik a holttesteket.

Adrian tekintete minden egyetértés nélkül suhant át rajta.

– Gyásszal táplálkoznak. A ruhák pedig bizonyára azok, melyeket már Viktória királynő temetésén is viseltek.

– Azok már biztosan nem mennének rájuk – tűnődött el Adrian. Ezek voltak az első szavak, melyek több óra múltán elhagyták a száját.

– Igaz. Jól tartjuk őket. Láttad, milyen leplezetlenül bámulta a süteményt Dorothea?

– Virginia! – George észrevétlenül tért vissza, és a hátuk mögé lépett, pont azon a jellemző módon, melytől felállt az ember hátán a szőr.

– A temetés csak holnap lesz – lázongott Virginia. – Miért kellett már ma idejönniük?

– Mert így illik. Most menj, és keresd meg a nővéredet, uzsonnaidő van. Bármelyik pillanatban megérkezhet Minna néni.

Minna Duckworth George és Gerald közel nyolcvanéves nagynénje volt, korábban elhunyt vér szerinti apjuk testvére, aki mindössze néhány háznaira lakott papagájával és olasz szolgálójával. A közös teázás az illem része volt, melyet Virginiának és Vanessának mint a Stephen-ház két megmaradt nőtagjának kellett levezé nyelnie.

Virginia a szobájában talált rá Vanessára, a festőállvány mögött. Szemei alatt sötét árnyékok húzódtak, vállal a nagy összpontosításban előreestek, fejét kissé megdöntötte, mintha kijáratot keresne a vásznon, melyen keresztül eltűnhet egy világban, ahol nincs halotti tor, részvétnyilvánító levelek és rokoni látogatások. Úgy tűnt, észre sem vette Virginia érkezését, és összerándult, mikor az megszólalt.

– Mindjárt megérkezik Minna néni. – Virginia a vásznonra pillantott, melyre nővére rajzolni kezdett. Mindössze néhány vázlatzerű vonal látszott rajta. – Min dolgozol?

– Bárcsak tudnám!

– Mikor nekikezdesz egy képnek, nem tudod, mi lesz az eredmény?

– Általában tudom.

– És most miért nem?

Vanessa úgy nézett Virginiára, mintha azt akarná kérdezni: hát nem nyilvánvaló?

– Tegnap kezdtem neki – mondta. – Rögtön azután, hogy Apa... – Lehunyta szemét, Virginia pedig már azt hitte, néhány könnycseppet akar kipislogni, de nővére nagy megkönnyebbüléssel így szólt: – Vége. Végre vége.

Míg Leslie Stephen a halállal birkózott ágyában, Vanessa közömbös arckifejezéssel a háttérbe húzódott. Amint meggyőződött róla, hogy apjuk utolsó lélegzete valóban az utolsó volt, azonnal elhagyta a szobát. A különös csendet, mely ezután állt be, Virginiának Vanessa nélkül kellett elviselnie.

– Virginia! Vanessa! – George volt az. Türelmetlenségébe beleremegett a ház.

– Vagy még sincs teljesen vége – mondta Vanessa, és a szemét a mennyezetre emelte. Kihúzta magát, és megindult az ajtó felé. – Legyünk jó gyerekek, és öltük fel szép, gyászoló arckifejezésünket.

– Előremegyek – mondta Virginia –, megnézem, ég-e még a gyertya Apa szobájában.

– Biztos, hogy ég – válaszolta Vanessa. – Ha pedig nem... – Megrántotta a vállát, jelezve, milyen lényegtelen is, hogy ég-e a gyertya egy halott szobájában.

Szavai újabb réteggént rakódtak arra a láthatatlan falra, mely Virginia és a testvére között épült. Korábban mindenről el tudtak beszélgetni, és érzéseik is összhangban voltak. A Stella halála óta eltelt években Vanessa vált Virginia legjobb barátnőjévé, sőt, szinte anyjaként vigasztalta őt. Most viszont, úgy tűnt, a nővérek eltávolodnak egymástól, Virginia pedig egyedül marad gyászával és a kiadatlan szavakkal.

Odalent, a szalonban a vigasztalhatatlan unokanővérek és Minna néni már összegyűltek a teára és a süteményre.

– Hol marad Virginia? – kérdezte Minna, keze pedig tétován nyúlt a tál fölé, mint aki nem tudja eldönteni, hogy tejszínkrémes kiflit vagy egy muffint vegyen-e inkább.

Mielőtt Vanessa válaszolhatott volna, Rosamond előrébb tolta tányérját, és így szólt:

Minna, adnál nekem még egyet abból a finom kiflikéből?

– Sajnálatos, hogy fel kell adnotok ezt a csodálatos házat! – szólt Dorothea, és teájába kortyolt. Még ha elartotta is a kisujját, a porceláncsésze úgy nézett ki a kezében, mint egy pillangó, melyet az a veszély fenyeget, hogy összenyomják.

– Míg a lányok hajadonok, aligha fogják tudni megengedni maguknak, hogy ilyen hatalmas házban éljenek. – Rosamondnak mindenre volt egy magyarázata.

– Hogy hová mennek a lányok? – Minna néni közben a tejszínes kifli mellett döntött, és a süteményt szájához közelítve kérdőn nézett körbe.

– A házról beszélünk, a házról! – kiabálta Dorothea.

– Milyen házról?

– Erről, itt! Ki kell költözniük.

– Ó! – A néni megigazította a szemüvegét. – De vannak szép kis házak is Kensingtonban. Lehet, hogy nem pont itt a környéken, de éppen tegnap...

– Nem maradunk Kensingtonban – szólt közbe Vanessa. Egy pillanatra beállt a csend.

– Nem maradtok Kensingtonban? – Minna néni zavartan pislogott.

– Bloomsburybe költözünk.

Virginia észrevétlenül lépett a szobába. Kecses alakja sötéten emelkedett a kandalló előtt.

Vanessa figyelmeztetően rázta a fejét.

– Bloomsbury! – kiáltott fel a két unokanővér egyszerre, Minna néni pedig nehézkesen próbált Virginia felé fordulni, ami reumája miatt eltartott egy darabig.

– Bloomsburyben rengeteg nagy és olcsó kiadó ház van, és... – Virginia szája kaján kis vigyorra húzódott, majd tisztán és érthetően így folytatta: – ...a Slade is a közvetlen közelben van. De gondolom, ezt tudjátok.

– Szép? – kérdezte Minna néni értetlenül. – Mi szép?

Anélkül, hogy levette volna tekintetét Vanessáról, Virginia az asztalhoz lépett, lehajolt Minna nénihez, és közvetlenül a fülébe beszélt:

– A Slade, Minna néni! A művészeti akadémia. Ott Vanessa is tanulhatna akár.

Dorothea félrenyelte a teáját, Rosamond pedig vele együtt köhögött szolidaritásból. Minna néni felitatott pár csepp izzadságot a homlokáról.

– Még egyetlen fiatal hölgynek sem ártott meg, ha egy kis időt szánt magára, és ismereteket szerzett a szépművészetről. De remélem, el fogjátok nézni nekem, ha ritkán teszem majd meg az utat Bloomsburybe.

– Hát persze, Minna néni – mondta Vanessa. – Még ha magától értetődő módon rendkívül sajnálatosnak is tartjuk.

Az idős hölgy jó étvággal harapott kiflijébe, Virginia pedig undorodva fordult el.

– Habár Bloomsbury... hogy is mondjam... gondolom, csak ideiglenes lakóhelyetek lesz, nem igaz? Anyagi okokból... – Minna néni bólintott, mintegy önmaga megerősítéseképpen. – George majd gondoskodik róla, hogy a meg-

felelő körökben forgolódjatok. Akkor csak úgy sorakoznak majd a kérők!

– Ez így van már egy ideje, és egyelőre... – Rosamond felhúzta vállait, és az ég felé emelte kezeit.

Minna néni rákacsintott.

– Két ilyen csinos fiatal hölgy... Biztos sikerül majd! Mindenesetre Vanessa már huszonöt éves, Virginia pedig... – Ismét Virginia felé fordult, aki már visszamenekült a kandallóhoz. A néni hívogatóan paskolta meg a maga melletti széket. – Gyere drágám, ülj ide! Egyél valamit! Olyan szörnyen sovány vagy!

– Köszönöm, Minna néni, de nem vagyok éhes. Most pedig bocsássatok meg... – Virginia kiviharzott a szobából.

Minna néni utána nézett, és a fejét ingatta.

– Nem kéne ennyit olvasnia. Árt a tartásának. Már egészen görbe a háta!

– A bánat teszi! – sóhajtott fel Rosamond. – Nagyon ragaszkodott az apjához. Mint ahogy mi mindannyian, nem igaz, Vanessa? – Az utolsó három szót olyan hangosan ejtette ki, hogy még Minna néni is jól hallhatta.

– Magától értetődik – mondta Vanessa anélkül, hogy egyetlen arcizma is rándult volna.

Rosamond egymásba kulcsolta kezeit a mellkasa előtt.

– Uram, irgalmazz a lelkének. Imádkozni fogunk érte.

– Ámen – tette hozzá Dorothea buzgón.

2. fejezet

Manorbier, Pembrokeshire, 1904. március

Néhány héttel apjuk halála után George házat bérelt Wales egy félreeső tengerparti településén. Manorbier egy zord parti sziklán épült normann vár árnyékában feküdt. A település kevéske háza mintha ennek lábánál gyülekezett volna, és egy kis templomot kivéve nem volt más se közel, se távol, csak fű, sziklák és néhány, a szünni nem akaró széllel dacoló birka.

George, Gerald, Adrian és Thoby elment fogolyra vadászni, Vanessa pedig órákat töltött a festőállványnál, hogy megörökítse az ablakaik alatt elterülő drámai látképet. Mindannyian olyanok voltak, mint a fiatal kutyák, akiket hosszú, fogságban töltött idő után engedtek szabadon. Virginiát azonban sokkolta a Hyde Park Gate-i sötétség után rászakadó hirtelen szabadság. Időnként szó szerint eltelítette őt a természet tágassága, és minden láthatók nélkül remegni kezdett. Magányos sétákat tett a parton, a tenger látványa és az arcába süvöltő szél nyugalommal töltötte el felkavart lelkét, még ha folyton attól tartott is, hogy bármikor megnyílhat előtte egy hasadék, hogy elnyelje őt a föld.

Apja hamvait kívánságának megfelelően anyjuké mellé temették. Virginia elképzelte, ahogy az eső kimossa a talajból, ahol összekeveredtek a rothadó maradványokkal, melyek egykor az anyja testét alkották, ezáltal pedig a hamvak új életre kelnek. De ez a gondolat sem hozott neki vigasztalást.

Néhányszor íróeszközt is vitt magával a sétájára, lefeküdt a földre egy szélről védett, száraz helyen, és az őt körülvevő hangokat figyelte. Azokon a napokon, mikor nem fújt a szél, úgy érezte, mintha hallaná a föld lélegzését. E pillanatokban érteni vélte, mi tartja össze a világot, és kereste a szavakat, melyekkel leírhatta ezt a felismerést.

A meredeken lejtő part fölött egy sziklamélyedésnek vetett háttal, térdeit felhúzza, tekintetét a tengerre szegezve lassan rájött, miről is akar írni. És *hogyan* akarja mindezt megírni. Úgy érezte, muszáj megtalálnia a saját hangját. A nyelvet, mely visszaadja a tenger hullámozását és a föld lélegzésének azon hangját, melyet néha ő maga is hallott. Egy olyan nyelvet, mely nemcsak ábrázolja, amit lát, és ami a külvilágban történik, hanem érezni engedi az egyén szelleme és a nagyobb egész közötti mély kapcsolatot. Sokszor gondolta, hogy lelke rejtett bugyraiban egy nőről szóló történet arra vár, hogy felfedezze, és szavakba foglalja azt. A nyelv segítségével, melyen ezt a hullámozást ábrázolhatná, kiszámíthatatlan utazásra küldhetné a nőt.

Rengeteg könyvet vitt magával, melyeket az elmúlt hónapokban idő hiányában félretett. Most Shakespeare-t, Dantét, Platont és Euripidészt olvasgatta, és az az érzése támadt, a képesség, hogy megértse az összefüggéseket, ezeknek a nagy férfiaknak minden egyes szavától egyre növekedett benne. Hitte, hogy olvasás és írás közben kapcsolatba

lép a mindent összekapcsoló értelemmel, mely minden biztonnyal Platónt és Shakespeare-t is eltöltötte. Abban is hitt, hogy az értelem, melyet a föld légzéséből vélt kihallani, ugyanaz, amit Platón is hallhatott, s melyet tiszta, szép szavaival juttatott kifejezésre. Csak a megfelelő szavakat kell megtalálnia, hogy ő is teremtő részévé váljon a nagy egésznek.

De mikor rátört a sötétség, Virginia szégyellte magát ezekért a gondolatokért. Hogy is merészelhetett volna nőként behatolni a szellemi világba, mikor ez kizárólag a férfiak számára volt fenntartva, és bizonyára nem volt neki való! Soha nem járt iskolába, és soha nem lát majd belülről egyetlen egyetemet sem. A szellemi fejlődés iránti vágya olyan sürgető volt, hogy azon nagyságok iránti tisztelete, akiknek egyébként a szövegeit olvasta, úgy sorvadt el, mint egy nyíló virág a tűző déli napon.

Beszélgetéseket folytatott. De nem Vanessával, aki még mindig legfőbb beszélgetőtársa volt, és főképp nem a bátyjaival, akik úgyszem értették meg őt soha. Testvérei mintha az élet naposabbik oldalán éltek volna. Apjukról, annak haláláról, és arról, amit hátrahagyott, nem beszéltek. Madarakról és ritka lepkékről beszélgettek, finom süteményekről és szokatlan bogarakról, melyek csak ezen a környéken éltek. Virginia általában nem is figyelt, mikor testvérei ilyen semmiségekről diskuráltak az asztalnál. Hallgatott, és bólogatott, mikor úgy érezte, arra van szükség, de nem tudta, miről is van szó valójában.

Ő inkább apjával beszélgetett. Gondolatban megpróbálta elmagyarázni neki, mit fedezett fel. Hogy meg szeretne volna találni a saját nyelvét a saját irodalmához, mely alapjaiban különbözik apjától és minden más íróétól.

– Micsoda badarság – mondta akkor az apja. – A nyelv olyan szabályrendszer, melyhez mindannyiunknak tartania kell magát, ha meg akarjuk érteni egymást.

– De – válaszolta Virginia gondolatban – ezeket a szabályokat férfiak fektették le. Vajon ránk, nőkre is ugyanúgy vonatkoznak, mikor oly sok minden van, ami a férfiak számára magától értetődő, ránk viszont nem vonatkozik?

– Írni akarsz? – kérdezte akkor az apja. – Akkor írj. De ne képzeld, hogy lesz jelentősége annak, amit azzal a gyenge női agyaddal kigondolsz.

– Nem lehetséges – ellenkezett Virginia –, hogy az én gyenge női agyam, ahogy te nevezed, megerősödhet, ha nem szorítkozik szülésre és mások ellátására, hanem az egyetemen szerez tapasztalatot köztetek, okos férfiak között? Ha ahelyett, hogy bezárnák és kinevetnék, figyelnének rá és támogatnák?

– Mindig adtam neked olvasnivalót – mentegetőzött az apja. – Nincs miért panaszkodnod.

– Többet is tehetél volna – válaszolta ő. Apja szemére hányta, hogy mindig minden csak körülötte és biográfusi munkája körül forgott, hogy sokkal több figyelmet és időt szentelt a fontos férfiak életének, mint az ő kívánságának, hogy maga is íróvá válhasson. De Virginia közben elnézését is kérte, amiért élete utolsó éveiben, felesége halála után magára hagyta őt mindent felemészítő gyászával. Mennyivel közelebb kerülhettek volna egymáshoz, ha a beszélgetések, amelyeket gondolatban folytatott, valóban elhangzottak volna! De már túl késő volt, ezeket soha többé nem lehet bepótolni.

– Gondolsz még rá néha? – kérdezte egyszer Vanessát, mikor együtt indultak el, a festőállványt is magukkal cipelve,

egy különösen szép helyre. Pár nappal korábban Virginia felfedezett egy kiugró sziklát, amelyről az egész partot látni lehetett. A késő délutáni ködben a tengerbe vesző táj egy megkövült estélyi ruha gyűrődéseire emlékeztetett.

– Néha – válaszolta Vanessa. – És amikor... – majd bosszánatkérően felhúzta a vállát.

– Amikor? – kérdezte Virginia.

Amikor hosszabb idő elteltével nővére végre válaszolt, nem nézett rá.

– Amikor mégis eszembe jut, megkönnyebbüléssel gondolok rá.

Mindazok után, amit Vanessának nyújtania kellett és el kellett viselnie, várható volt, hogy ilyen választ ad majd. Egész testtartása, az elégedettség, mely tekintetéből sugárzott, és vidám mosolya önmagáért beszélt, szavai mégis távolabb taszították magától testvérét, ki a világozásba, ahol fivéréivel együtt újonnan visszanyert szabadságát ünnepelte, míg Virginia az árnyékban maradt. A pillanat megfelelő lett volna arra, hogy beszéljen saját boldogtalanságáról, arról az érzésről, hogy sok lényeges dolgot mulasztott el apjával kapcsolatban. Meg az írással kapcsolatos gondolatairól is. De mintha áthatolhatatlan köd nyelte volna el, amikor mindezt megpróbálta megfogalmazni, így csak bólintott.

– Szép itt – mondta. – Ugyan ki akarna szomorú dolgokkal foglalkozni?

– Pontosan – válaszolta Vanessa.

Csakugyan szép volt a hely, de a testvérek néhány hét után elunták magukat a világtól elzárt helyen.

– Szeretnék Velencébe utazni – mondta Gerald.

– És Firenzébe! Feltétlenül el kell mennünk Firenzébe! Muszáj látnom az Uffizi képtárat! – jutott eszébe Vanessának.

– Mit szólnátok Párizshoz? – kérdezte Thoby. – Egy barátom, Clive Bell ott él, és... – pillantott jelentőségteljesen Vanessára – ...bevezethetne téged a művészeti életbe. Ha jól tudom, kötött néhány érdekes ismeretséget.

Vanessa lelkes volt. Virginia kevésbé. Egy évvel korábban még kibújt volna a bőréből egy ilyen utazás gondolatára, most viszont egyet akart csak: egy csupasz sziklára feküdni a meredek sziklával teli parton, és hallgatni a tenger és a szél morajlását és a föld lélegzését.

Párizs, 1904. május

Thoby egyetemi barátja, Clive Bell számára nem létezett szebb hely a világon Párizsnál, még ha Londonon és Wiltshire-en kívül, ahonnan származott, nem ismert is túl sok helyet. Január óta tartózkodott a városban, hogy a disszertációján dolgozzon. Ez volt legalábbis a hivatalos indok, melyet apja is elég tiszteletre méltónak tartott ahhoz, hogy ott-tartózkodását finanszírozza. Azonban a poros könyvtárak helyett Clive-ot inkább a Montmartre környékén található bárók és kávézók izgatták, ahol a város nincstelen művészei találkoztak. Néhányukkal már meg is ismerkedett, és felfedezte magában a szépművészetek iránti szenvedélyt.

Clive korábban mindössze egyszer találkozott Virginia és Vanessa Stephennel, de az a pillanat még mindig élénken

élt az emlékezetében. Akkor a nővérek Thobyt látogatták meg Cambridge-ben, ahol Clive a szobatársa volt. Clive csupán egyetlen pillantást vethetett a fehér nyári ruhába öltözött két csodaszép teremtésre, de mégis azonnal beléjük szeretett. Pontosan úgy, ahogy a többi fiatalember is, akik a jelenet szemtanúi voltak – beleértve azokat is, akik egyébként elsősorban nem fiatal lányokba szerettek bele, márpedig a Trinity College-ban sok volt az ilyenből.

Clive viszont egyértelműen azok közé a fiatalemberek közé tartozott, akik *kizárólag* fiatal hölgyekbe szerettek bele, még hozzá viharosan. Így hát Thoby bejelentése, hogy lánytestvérei néhány napra Párizsba utaznak, és számítanak az ő idegenvezetésére, hatalmas izgalommal töltötte el Clive-ot.

Ezen a verőfényes májusi napon, Vanessa kifejezett kérésére, neki kellett elkísérnie ezeket a varázslatos nővéreket a *Salon des indépendants*-ban rendezett éves avantgárd kiállításra. Clive tudta, hogy Vanessa maga is ambiciózus festő, ez pedig még nyugtalanabbá tette őt.

Ahogy megbeszéltek, a szálloda halljában várta a hölgyeket. Mikor végre leértek a lépcsőn, nem csak Clive tekintete tapadt rájuk. Mindketten nyári ruhát viseltek, sötét hajukat feltűzték, és ahogy kezüket finom visszafogottsággal összefonták maguk előtt, az annyira brit volt, hogy Clive-nak már-már honvágya támadt. Bármilyen elragadóak is voltak a párizsi nők, egyikük sem ért e két leány eleganciájának nyomába. Mélyen meghajolt, és dadogott néhány összefüggéstelen szót, melyre a magasabbik testvér, Vanessa kékesszürke szemének hűvös pillantásával válaszolt. Ellenkéntben Virginia törekenységével, Vanessa nőies idomai szinte zavarba hozták őt. Most a nő a kezét nyújtotta neki, és meglepően mély hangon így szólt:

– Elnézést a késésért. Remélem, nem várt túl sokáig.

Clive időközben összeszedte magát.

– Vannak dolgok, melyekre érdemes *nagyon* sokáig is várakozni – mondta, és a csókot lehelt a feléje nyújtott kézre.

– Miss Vanessa Stephen, ugye? – kérdezte a nő szemébe nézve.

– Ha maga mondja – válaszolta Vanessa elpirulva, és le-sütötte a szemét. Aha. Szóval mégsem olyan magabiztos.

Clive Virginiához fordult, aki figyelmesen nézte őket. Bal szemöldökét kissé kétkedve húzta fel, mintha méltatlannak tartaná Clive-ot arra, hogy ilyen kendőzetlenül bámulja testvérét. Ajkán gunyoros mosoly jelent meg, és ő is a kezét nyújtotta neki.

– Miss Stephen. Hatalmas öröömre szolgál megismer-ni önt.

– Virginia! Kérem, Mr. Bell, inkább szólítson minket a keresztnévünkön, mert a végén még magunk sem fogjuk tudni megkülönböztetni magunkat egymástól. – Tekintete huncutul csillogott, Clive-nak pedig az a benyomása támadt, hogy többet akart mondani annál, amit a szavai el-árultak. De nem tudta kitalálni, vajon miről lehet szó.

– Nagyon szívesen – válaszolta, és zavarodottságát egy újabb meghajlás mögé rejtette. – Induljunk! Sétánkat a Grand Palais-ban kezdjük. Egy barátom, Gerald Kelly vár minket ott. Ismeri őt esetleg, Miss Ste... ömm... Miss...?

– Szólítson Vanessának, Mr. Bell. Vanessának hívnak – mondta a hűvös szépség azon az érzéki hangján, mely Clive-ot egészen megzavarta. – És nem, nem ismerem Gerald Kellyt. Ki ő?

– Ahogy kívánja, Miss Vanessa. Kelly egy régi barátom a cambridge-i időkből. Maga is festő, mint ön, és egy sza-

lonban állítja ki a portréit. Ami azonban lényegesebb... – Clive szünetet tartott, hogy kiélvezze a pillanatot, mikor mindkét hölgy tekintete rátapad.

– Nos, Mr. Bell, elárulja nekünk, mi lényegesebb? Vagy tennünk kéne valamit, hogy megtudhassuk? – kérdezte Virginia.

Thoby már figyelmeztette Clive-ot fiatalabbik hűgával kapcsolatban:

– Fel van vágva a nyelve, és igen éles eszű – mondta. – Tulajdonképpen inkább lenne a helye Cambridge-ben, mint neked vagy nekem, és elég vonzó ahhoz, hogy jó parti legyen. A férfinak, aki elveszi őt, rengeteg észre és vastag bőrre lesz szüksége.

– Igen... vagyis... nem – mondta Clive. Vöröslő arccal dugta zsebre a kezét. – Természetesen semmit nem kell tenniük. Csak... – itt ismét rövid hatásszünetet tartott – meglátogatjuk Monsieur Rodint.

– Rodint? – tört ki mindkettejükből egyszerre.

Clive elégedetten mosolygott. Számítása bejött.

– A mester meghívta önöket látogatóba a műtermébe.

Ez nem volt egészen igaz. Clive barátja, Gerald Kelly ismert egy fiatal szobrászt, aki valóban ismerte Rodint, és gyakran dolgozott neki. Kelly Clive sürgetésére állapodott meg vele arról, hogy a Stephen testvérek ellátogathassanak a mester műtermébe. Hogy erről Rodint is tájékoztatták-e, Clive nem tudta. Azt viszont igen, hogy Rodin soha nem utasítana vissza egy szép fiatal hölgyet, kettőt meg végképp nem.

Elindultak a Grand Palais-ba. Vanessa már járt Párizsban, Virginiának viszont ez volt az első alkalom, és nagy lelkesedéssel szívott magába mindent. Úgy tűnt, azt se

tudja, hova nézzen először, ezer kérdést tett fel Clive-nak, és mindent szépen formált mondatokban kommentált. Egy kissé egy mókusra emlékeztette Clive-ot, mely a közeledő tél miatt minden értéket, mely jól jöhet neki, felhalmozni igyekszik a rejtkehelyén. Vanessa lényegesen higgadtabb volt, arcán lelkes elégedettség tükröződött, mely madonnaszerű kisugárzást kölcsönzött neki. Clive szüntelenül figyelni akarta őt, ezért vagy hátrafelé sétált előttük, vagy a nyakát kitekerve pillantgatott hátra. Többször is majdnem megbotlott. Mindez nem maradt észrevétlenül a hölgyek számára, de voltak olyan bájosak, hogy elnézték neki. Egymásra vetett pillantásaik nem kerültek el a figyelmét, de túlságosan is euforikus állapotban volt ahhoz, hogy mindez elbizonytalanítsa. Ha bármi is fejfájást okozott neki ezen a csodás napon, akkor az a kérdés volt, melyik hölgy tetszik neki jobban: a szép, nyugodt, megközelíthetetlen Vanessa, vagy az intelligens, életteli, törékeny Virginia.

– Igazán csodálatosnak találom az üvegkupolát, és nagyszerű megvilágítást biztosít, de kissé mintha meleg lenne tőle, nem gondolod? – kérdezte Virginia a nővérét, aki már tíz perce ugyanaz előtt a kép előtt ácsorgott Clive-val, és a festő szokatlan technikájáról diskurált vele. Több mint két óra telt el, mióta elindultak, és Virginia azóta sem tudott egyetlen bizalmas szót sem váltani Vanessával. Clive, aki szívesen élt volna maga is bohém életet, nem tárgított nővére mellől. Megállíthatatlan fecsegése a párizsi éjszakai élet-

ről és a művészekről olyan ellentmondásban állt rövid golfnadrágjával, vörösés fűrtjeivel, és pufók, parasztos arcával, hogy Virginia képtelen volt komolyan venni őt. Ráadásul ezt a Gerald Kellyt is a nyakukba akasztotta, aki azonnal dadogni kezdett, valahányszor valaki megszólította. Lehet, hogy megnyerő portrékat festett, de a fickó a legkevésbé sem keltett vonzó benyomást: alig volt magasabb egy iskolásnál, apró disznószelei voltak, fülei pedig folyton lángra borultak.

Úgy tűnt, mindez nem zavarja Vanessát. A kiállítás minden képének koncentrált figyelmet szentelt, megkérdezte Clive-ot, ismeri-e a művészt, és türelmesen magyarázta el neki, milyen technikával érhet el az ember ilyen vagy olyan eredményt. Mindeközben olyan bizalmasan dugták össze a fejüket, mintha már ezer éve ismernék egymást. Virginia ki akart menni a friss levegőre, és szerette volna felfedezni Párizst. Látni a Szajná, a széles sugárutakat és az elegánsan öltözött embereket veleszületett önbizalmukkal.

– Mit mondtál, Ginia? – kérdezte a nővére szétszórta, anélkül, hogy elfordította volna pillantását a képről.

– Azt hiszem, a húga a friss levegőre kívánczik – mondta Clive. Figyelmes hallgatóságnak bizonyult.

– Mikorra vár minket Monsieur Rodin? – kérdezte Virginia, csak hogy ne kelljen jóváhagynia, amit mond.

– Tényleg, Rodin! – kiáltott fel Clive az órájára pillantva, mintha megfélemezett volna erről az apróságról.

– Mehetünk, amikor csak megfelel – szólt köze Gerald Kelly.

– De bizonyára nem késő délután? – kérdezte Virginia.

– Minél később érkezünk, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ott találjuk magát Rodin urat is. – Ez volt az első mondat, melyet Kelly zavarodottság nélkül ejtett ki.

– Ó! – Vanessa Kellyről Clive-ra nézett. – Azt hittem, meghívott minket.

– Így is van – mondta Clive a zavar legcsekélyebb jele nélkül. – Induljunk! – Nemcsak figyelmes hallgatóság volt, hanem ragyogó hazudozó is. Vajon mit evett rajta Vanessa?

Monsieur Rodin valóban jelen volt. A műhelybe vezető kapu nyitva állt, ők pedig egyszerűen besétáltak rajta. Clive-tól tudták, hogy Rodin egy egész seregnyi művészt foglalkoztat, akik agyagból vagy gipszből készített szobrait márványba vésték, vagy a megbízástól függően bronzba öntötték. Mikor beléptek a fényel elárasztott terembe, a mester épp egy létra tetején állt, és nyersen osztogatta utasításait egy lent álló férfinak, aki hatalmas fakörző segítségével vonalakat és pontokat rajzolt egy gigantikus méretű márványtömbre. Néhány méterrel odébb egy fiatal nő hajolt egy női mellszobor fölé, és az állrészen dolgozott. Finom ütéseket mért egy hegyes vésőre, melynek hatására apró szilánkok peregtek le a szoborról. Egy izmos legény nagy elánnal kalapált egy embermagasságú követ, melyről egyelőre nem lehetett megállapítani, mit fog majd formázni.

Mindenütt szerszámok heverték és létrák álltak, kalapácsütések dörrenése visszhangzott a falakról, miközben az izadság átható szaga áradt a kőporos levegőben a mester szorgos segédei felől, akik úgy trónoltak ott fent a létrákon, mint hadvezérek a harci lovaikon.

Mikor megpillantotta a látogatókat, Rodin a homlokát ráncolta, de aztán lassan lemászott a létráról. Váltott néhány

szót egy segítőjével, aki hátrafordult, és bólintott. Rodin magához intette a csoportot.

Clive szólalt meg, és tört franciasággal magyarázta el kérésüket.

– *Anglaises?* Angolok? – kérdezte Rodin, tekintete pedig elsiklott Clive mellett, először Vanessára, majd Virginiára, aztán vissza Vanessára. Virginiának egyáltalán nem tetszett, ahogy rájuk néz. Tömött szakálla, hosszú, hegyes orra és parancsoló hangja is az apjukra emlékeztette őt. Mindez fájdalmas gondolatokat ébresztett benne, melyekhez egy régi írásfeladattal kapcsolatos aggodalom is párosult. A feladatot apja adta neki, Virginia pedig félt, hogy helytelenül oldja majd meg. A makacs elégedetlenség, mely délelőtt óta gyűlt benne, ebben a pillanatban olyan dühvé fokozódott, melyen csak akkor tudott uralkodni, ha két hüvelykujját egymáshoz dörgölte, miközben felsőtestével előre-hátra hintázott. Épp csak annyira, hogy enyhítse feszültségét, és szabadon lélegezhessen. Senki nem vett észre semmit; valójában inkább csak gondolatban végezte a gyakorlatot. A kifinomult technikát arra használta, hogy megelőzze a kordában tarthatatlan érzelmkitöréseket.

– Megértette? – kérdezte Rodin, és egyenesen rá nézett. Angolul beszélt, még hozzá elég jól, és úgy tűnt, éppen elmondott valamit, amire mindannyian alázatosan bólogtak. Virginia bizonytalanul bólintott, mire a mester elmosolyodott, és hívogató mozdulattal invitálta őket, hogy tegyenek egy sétát a műtermében.

– Mit mondott? – suttogta Virginia a testvérének a szája elé tartott kézzel.

– Mindent megnézhetünk, de semmit nem érinthetünk meg. Főleg a letakart szobrokat nem – suttogta Vanessa. – Mégis merre jársz gondolatban?

Gondolatban. Virginia annyira telve volt nyugtalansággal, hogy képtelen volt gondolkodni. Rodint figyelte, aki a mellszobron dolgozó fiatal szobrásznőhöz közeledett. Illetlenül közel lépett hozzá, egy ideig a munkáját figyelte, majd úgy vetette köréje karjait, mintha át akarná ölelni. Vezette a nő kezét, valószínűleg, hogy megmutassa neki, hogyan tartsa a vésőt, de Virginia fejében hirtelen történt valami. Mintha szakadás következett volna be a jelenetben, többé nem Rodint és tanítványát látta, hanem George-ot – és saját magát, amint a görög szótár fölé hajol. George hátulról karolta át, és belecsókolt a nyakába. Simogatta őt. Neki pedig hagynia kellett, mert idősebb volt. Mert férfi volt.

Virginia kissé távolabb állt a többiektől, akiknek most már Rodin segítője magyarázott a fából készült mérőeszköz használatáról. Mellettük, egy emelvényen egy vékony, magas tárgy emelkedett, fehér kendő alá rejtve.

Nem szabad hozzányúlni, suttogta egy hang. Hozzányúlni, hozzányúlni, hozzányúlni!

Virginia erőteljes mozdulattal rántotta le a kendőt. Egy fehér márvány tűnt fel alatta. Egy női torzó, feléje meredő mellekkel és egy has finom domborulata. Keze magától vándorolt a hűvös dombra. A mozdulat azonnal csillapította a benne fortyogó dühöt.

Mögötte üvöltés hangzott fel, valami dübörgött, majd erőteljes lökést érzett, melytől oldalra tántorodott. Rodin tornyosult előtte, és csak úgy szórta rá az átkokat. Vanessa is odasietett, és elrángatta őt a férfi elől.

– Mit csinálsz? Megőrültél? – szidalmazta. – Mondtam, hogy semmihez nem szabad hozzányúlnunk!

Virginia a legszívesebben befogta volna a fülét. Ismét a dübörgést érezte, és azt hitte, menten szétszakad a feje.

– Szeretnék menni – mondta csendben. Most, hogy haringját lehűtötte a hideg márvány, tette miatt szégyen öntötte el. Ennél már csak a fájdalom volt rosszabb, mert a nyakából kiindulva az egész fejére átterjedt. A földet nézte, de Clive és Gerald Kelly pillantását tűszúrásként érzékelte a hátában.

– Végre haza szeretnék menni, Vanessa. Kérlek, menjünk haza!